

Key words: Zakarpattia, Ukraine, postwar period, Sovietization, and pedagogic intellectuals, ideology,

nationalism, authorities, political and administrative pressure.

УДК: 94:342.724(477),1918”

© Микола Лазарович
(м. Тернопіль)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ІНОЕТНІЧНОГО НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ ГЕТЬМАНА ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО

Проаналізовано основні тенденції політики гетьмана П. Скоропадського і його уряду стосовно національних меншин. З'ясовано причини відміни Закону про національно-персональну автономію та скасування національних міністерств у російських, єврейських і польських справах. Досліджено, що найсприятливіші умови розвитку в Українській Державі адміністрація гетьмана створила для російської і німецької меншин. Значну увагу приділено висвітленню культурно-просвітницької діяльності національних меншин. Головний висновок – національна політика Гетьманату була раціональною і не призводила до міжетнічних конфліктів.

Ключові слова: національні меншини, національно-персональна автономія, Гетьманат, права, між-національні відносини, культурно-освітня політика.

Важливим етапом розвитку Української революції був Другий Гетьманат, який прийшов на зміну Центральній Раді. Його очільником став обраний 29 квітня 1918 р. на з'їзді хліборобів-землевласників генерал П. Скоропадський. Новий лідер декларував прагнення відновити в країні порядок, зміцнити її міжнародні позиції, подолати хаос у економіці. Для цього йому були надані, по суті, диктаторські повноваження – право видавати закони, призначати уряд, керувати зовнішньою політикою та військовими справами, бути верховним суддею.

У «Грамоті до всього Українського Народу», проголошеній того ж 29 квітня, П. Скоропадський закликав усіх «громадян і козаків України – без різниці національності й віросповідання» – допомогти йому в розбудові держави [3, 16 трав.]. Він також повідомив, що незабаром видасть закон про вибори до Українського Сейму. До його скликання мали діяти «Закони про тимчасовий державний устрій України», видані першого дня гетьманського перевороту. В них були визначені головні напрями діяльності Гетьманату в політичній сфері, організації державного управління, дані гарантії громадських прав населення, оголошено про встановлення «Української Держави» замість УНР.

Важливою темою, яка потребує подальшого дослідження, є ставлення гетьмана П. Скоропадського і його уряду до національного питання взагалі і до становища національних меншин зокрема. Дана проблематика ще не повною мірою знайшла своє відображення у вітчизняній та зарубіжній історіографії, хоча роботи у цьому напрямку останнім часом ведуться доволі інтенсивно. Серед сучасних досліджень насамперед слід відзначити колективну монографію «Національні меншини України у ХХ столітті: політико-правовий аспект», а також праці

таких науковців, як В. Верстюк, В. Гусев, Р. Пиріг, О. Рафальський, Л. Рябошапка, В. Солдатенко, Н. Ставицька, В. Устименко та ін. Окремі аспекти проблеми висвітлено в дослідженнях А. Боровика, Т. Горбань, О. Калакури, А. Кузьменко, А. Наймана, Г. Папакіна, І. Погребинської, В. Хітерер та ін.

Виходячи з викладеного, метою даної статті є аналіз основних тенденцій політики гетьмана П. Скоропадського і його уряду стосовно національних меншин. Відтак основними завданнями дослідження стали: з'ясування причин відміни Закону про національно-персональну автономію і скасування національних міністерств у російських, єврейських та польських справах; визначення рівня паритетності умов розвитку, створених адміністрацією гетьмана в Українській Державі для найбільших національних меншин; висвітлення їх культурно-освітньої діяльності.

Варто погодитися з тими науковцями [5, с. 26; 10, с. 129; 14, с. 139; 16, с. 106; 23], котрі вважають, що Скоропадський не мав на меті будівництва української національної держави. Він радше прагнув створити нову концепцію української нації, яка ґрунтувалася б не на етнічних засадах, а на лояльності до Української Держави. Держава розумілася не у вузькоетнічному розумінні, а в ширшому територіальному. Розуміння гетьманом суверенітету визначають як територіальний суверенітет, основою якого є територія. Дослідник А. Хитра вважає, що П. Скоропадський був одним із перших діячів України, які втілювали в життя ідею про український народ як поняття політичне, а не тільки етнографічне, національне [29]. Таким чином влада, не акцентуючи уваги на поділі суспільства за національною ознакою, прагнула досягнути консолідації суспільства, в т. ч. й іноетнічного населення, яке проживало в Україні.

Тому не дивно, що вже на одному з перших засідань гетьманського уряду на початку травня було заявлено про недоцільність існування національних міністерств за ситуації, яка склалася в країні [20, с. 78]. Через декілька днів у інтерв'ю з журналістами П. Скоропадський підтвердив чутки про можливу ліквідацію цих органів, оскільки «всі громадяни України рівноправні» [12, с. 77]. Санкціонуючи часткове згорання заходів, ініційованих урядом Центральної Ради, режим гетьмана, на думку історика Н. Ставицької [27, с. 89], вважав, що вони можуть загрожувати територіальній цілісності України.

Що ж до Закону про національно-персональну автономію, то, як стверджує Л. Рябошапка, залишалися сподівання на те, що його дію буде продовжено. Зокрема, Рада Міністрів доручила помічникові державного

писаря Романову розробити новий законопроект «Про національно-персональну автономію». З цього приводу було заплановано нараду з участю представників зацікавлених міністерств і відомств [25, с. 42–43]. Однак уже невдовзі від ідеї реанімації згаданого закону відмовилися.

Спроби вплинути на ситуацію шляхом широко розгорнутої в травні демократичними політичними колами кампанії на захист національних міністерств фактично не дали результатів [20, с. 78]. Не вийшло очікуваного ефекту й від спільного засідання національних рад міністерств у справах росіян, євреїв і поляків, яке зібралося для обговорення дій на захист своїх завоювань [12, с. 77]. Із цього приводу гетьманський уряд обмежився лише опублікованою 10 травня «Заявою», де, серед іншого, задекларував своє ставлення як до української справи, так і до проблем національних меншин. У документі зазначалося, що «в жодному випадку український гетьманський уряд не має наміру утискати українську національність, мову, культуру і державність. Навпаки, уряд плекатиме ідею всестороннього розвитку української культури, утвердження прав української мови в школі, державі і суспільстві та енергійно берегтиме закріплення всіх форм української державності. Гетьманський уряд визнає права інших національностей, що перебувають на українській землі, і вповні шануватиме їх культуру та не буде вживати утискання і нетерпимості супроти якої-небудь частини громадян» [20, с. 78–79].

Найбільше втрачали через відміну Закону про національно-персональну автономію євреї, які на його основі розвинули доволі ефективну діяльність. Тому вже на початку травня бундівські організації України різко різко засудили прихід до влади гетьмана Скоропадського. Вони закликали до скликання Установчих зборів на основі загального виборчого права, до встановлення федеративних зв'язків України з іншими частинами російської демократичної республіки, до виконання вимог національно-персональної автономії [11].

Незважаючи на невдоволення національних меншин та їх протести [2, ф. 1854, оп. 1, спр. 8, арк. 1–12], 9 липня гетьман затвердив Закон Ради Міністрів про відміну Закону про національно-персональну автономію від 9 січня 1918 р. і скасування національних міністерств у великоруських, єврейських та польських справах. Проте, як зазначають дослідники [24, с. 90], діяльність трьох національних міністерств фактично тривала ще понад три з половиною місяці, оскільки Ухвала про їх ліквідацію була опублікована лише 22 жовтня.

Намагання представників Єврейської національної ради (ЄНР), створеної в квітні 1918 р., зарадити справі на зустрічі з головою Ради Міністрів Ф. Лизогубом не увінчалось успіхом. Останній 13 липня заявив делегації президії ЄНР – М. Зільберфарбу, В. Лацькому і Я. Слоніму, що уряд скасував національно-персональну автономію і міністерства національних меншин, вважаючи, що вони можуть «породити ворожнечу між

націями, які проживають в Україні». При цьому Лизогуб наголосив, що державою гарантовано рівноправ'я усіх громадян незалежно від їх національності й віри [2, ф. 1854, оп. 1, спр. 86, арк. 40–41].

Ведучи мову про «значні обмеження прав національних громадських організацій та об'єднань», які, до речі, стосувалися й українців, науковці все ж зазначають, що було б неправильно стверджувати нібито в період існування Гетьманату процес національно-культурного відродження малих народів було зведено нанівець. Із часом влада відновила органи державного управління в справах національних меншин, хоч і значно обмежила їх фінансування [27, с. 89]. Зокрема, як дослідив А. Боровик, 20–22 вересня засідали комісії з питань управління польськими школами в Україні. Представники польської громади звернулись до профільного міністерства з проханням заснувати при ньому «окремий польський департамент». Але в ході обговорення комісія дійшла висновку утворити при Міністерстві освіти окремий відділ польських шкіл, в якому були б «зконцентровані всі справи польської освіти в Україні» [4, 44].

Загалом сприятливим для іноетнічного населення був і Закон про громадянство Української Держави від 2 липня 1918 р. Згідно з ним громадянські права автоматично поширилися на всіх, хто народився в Україні, а також тих російських підданих, що перебували на її території під час видання Закону. Для осіб, які бажали набути українське громадянство, обов'язковою умовою було прийняття присяги на вірність Українській Державі. До речі, для тих, хто за своїми переконаннями не визнавав присяги, передбачили «урочисту обіцянку», текст якої був ідентичним до присяги, але з вилученням слів «та заприсягаюсь» [3, 11 лип.]. Останнє засвідчувало толерантне ставлення Української Держави як до національних, так і релігійних почуттів громадян.

Із територіально-державницького принципу намагався виходити режим П. Скоропадського і в кадровій політиці [13, с. 70]. Хоча, як показала практика, призначати посадовців лише за рівнем їхньої компетентності вдавалося далеко не завжди. Не останню роль відігравала й політична лояльність. Зокрема, в першому уряді переважну більшість становили представники загальноросійської партії кадетів, оскільки національні сили відмовилися підтримати політику гетьмана. Однак національну коректність усе ж було збережено. З 16 урядовців 4 представляли найбільші меншини: російську – державний контролер Г. Афанасьєв, єврейську – міністр торгівлі С. Гутник, польську – міністр фінансів А. Ржепецький, німецьку – міністр праці Й. Вагнер.

Чи були серед національних меншин ті, котрих влада толерувала більше за інших? Видається, що так. Передусім певні переваги мали росіяни і німці.

Найсприятливіші умови адміністрація гетьмана створювала для великоросів, на яких взагалі не поширювався статус національної меншини [24, с. 91].

І це не дивно. Адже П. Скоропадський, вихований в атмосфері російського патріотизму, культивував братні почуття до росіян.

Багато свідомих українців небезпідставно звинувачували гетьмана і його уряд у проросійській політиці, в покровительстві російським шовіністам. У цей час Україна й особливо Київ, за словами російського історика С. Волкова, перетворилися в Мекку для всіх росіян [6], котрі, рятуючись від більшовиків, втікали під захист німецько-австрійських військ і Гетьманату. До української столиці переїхали правління низки петроградських і московських банків, чимало великих промисловців, землевласників, фінансистів, колишніх царських міністрів, генералів. Тут, зокрема, знайшли притулок білогвардійські лідери Пурішкевич, Шульгін, Мілюков. В Україні виникла мережа загальноросійських шовіністичних організацій «Монархічний блок», «Союз відродження Росії», «Національний центр», «Союз російського народу» тощо. Насамперед їх об'єднували ідея єдиної і неділимої Росії та ненависть до української державності. Стрімко зростала в Україні й присутність російських військовиків. До літа 1918 р. у Києві налічувалося бл. 50 тис. офіцерів, Одесі – 20, Харкові – 12, Катеринославі – 8 тис. [6].

Завершальним акордом значною мірою російськоцентричної політики гетьмана П. Скоропадського стало проголошення 14 листопада федерації України з Росією та формування нового проросійського уряду. Багато хто, зокрема герцог Г. Лейхтенберзький, «пов'язаний зі Скоропадським давніми узами товариства й дружби», генерал Добровольчої армії А. Лукомській, вважав, що гетьман із самого початку правління був націлений на російсько-українську федерацію [18, с. 30–32; 19, с. 201–202]. Лише згодом помилковість своєї орієнтації на російські консервативні кола визнав і сам П. Скоропадський. «Через декілька днів після появи грамоти [про федерацію. – Авт.] великоруські кола вже ніякої України зовсім не визнавали» [26, с. 308], – розчаровано писав він у «Спогадах».

Сказане дає підстави стверджувати, що гетьманський режим надзвичайно співчутливо ставився не лише до російської меншини, а й загалом до усього тодішнього російського руху.

Другою привілейованою іноетнічною меншиною в Українській Державі були німці, якими, природно, керувались настановами з Берліна, опікувалася німецька окупаційна влада. Відразу ж після гетьманського перевороту Міністерство закордонних справ Німеччини звернулося до свого посла в Києві, щоб той запропонував українському уряду призначити особливого міністра або комісара для забезпечення інтересів німецьких колоністів, що проживають в Україні. І хоча відповідної посади в українському уряді створено не було, в становищі німецьких колоністів, що перебували під протекторатом окупаційних військ, яким в Україні належала реальна влада, відбулися значні зміни. Конкретним виявом цього протекторату,

відзначає історик Т. Горбань, стало створення в німецьких колоніях загонів самооборони, озброєння і військового навчання яких забезпечували німецькі окупаційні війська [8, 95–96].

Ще одним проявом привілейованого становища німецьких колоністів в Українській Державі стала участь у процесі відновлення їх маєтків та повернення їм самовільно взятого чи розграбованого селянами майна австро-німецького окупаційного війська. Об'єднуючись у спільні загони, вони влаштували розправи над селянами, вимагаючи не лише повернення того, що було взяте з розгромлених маєтків, а й значних контрибуцій [8, с. 99–100]. Такі дії, санкціоновані офіційною владою, не лише дискредитували українську державність, а й украй загострили стосунки між німецькими колоністами і навколишнім селянством.

У червні 1918 р. Рада Міністрів Української Держави на вимогу Німеччини створила при Міністерстві юстиції комісію для відшкодування збитків усім особам німецького або австро-угорського походження, яких вони зазнали під час Першої світової війни. Насамперед це стосувалося депортованих німців. Україна мала домагатися, щоб Росія відшкодувала їй відповідні суми, оскільки збитки були результатом актів насильства з боку російських державних органів. І вже протягом літа 1918 р. рішенням гетьманського уряду колоністам було повернуто 186 тис. десятин землі, конфіскованої у них царським урядом на початку 1915 р. [8, 101]. Отже, не викликає сумніву, що період Гетьманату був найкомфортнішим у житті німецького населення України за весь час Української революції.

Не відчувала себе сторонньою в Українській Державі й решта національних меншин, зокрема євреї. В липні – серпні 1918 р. вони провели вибори до єврейського тимчасового передпарламенту. Перемогу святкували сіоністи. Якщо у Центральній Раді вони становили лише п'яту частину депутатів-євреїв, то серед делегатів Національних зборів – три п'ятих їх складу [7, с. 85–86].

Перша і остання сесія Тимчасових національних єврейських зборів працювала 3–11 листопада в Києві. Її делегати, серед іншого, одногосно схвалили резолюції про засудження скасування закону про національно-персональну автономію та протест проти переслідування євреїв у Польщі [9, с. 50; 22, с. 169–170]. Багато інших питань порядку денного потонули в традиційних суперечках представників соціалістичного та сіоністського таборів.

Що стосується становища поляків в Українській Державі, то їм імпонувало, що Гетьманат із розумінням ставився до відновлення незалежності Польщі й намагався будувати з нею добросусідські відносини. До того ж, як відзначає О. Калакура, більша частина ображених на Центральну Раду польських землевласників активно підтримали економічну політику П. Скоропадського, його закони на захист приватної власності. На перших порах гетьман користувався підтримкою з боку «Землян» –

об'єднання польських поміщиків, котре, щоправда, негативно поставилося до задуманої гетьманським урядом аграрної реформи, що передбачала створення численного прошарку селян-середняків шляхом викупу землі у великих маєтків, а ще більше до Грамоти про федерацію з Росією. Невдоволення польських лідерів викликали заходи українського зовнішньополітичного відомства щодо включення Холмщини та Підляшся до складу України. У той же час створення в місцевостях найбільшої концентрації поляків, зокрема на Поділлі й Волині, польських національних легіонів самооборони, які долучалися до придушення селянських повстань [14, с. 130–131], викликало невдоволення серед значної частини українського суспільства.

Незважаючи на те, що, згідно з Законом про тимчасовий устрій від 29 квітня, «первенствующою» релігією в Українській Державі визнавалося православ'я, всі інші, «не належні до православної віри громадяни Української Держави» мали право на «свобідне відправлення їх віри і богослужіння» [15, с. 84]. Навіть у військових статутах гетьманської армії передбачалися три присяги: для православних, для неправославних християн та іудеїв [21, с. 71]. Усе це сприяло самовизначенню та консолідації національних меншин, у т. ч. і польської.

Сприятливою до іноетнічного населення була і культурно-освітня політика Гетьманату, яка надавала право всім націям розвивати в Українській Державі свою мову, культуру, освіту, традиції. Траплялося, що подібний підхід здійснювався всупереч українським національним інтересам. Так, враховуючи той факт, що міське населення значною мірою складалася з росіян, інших національних меншин та зрусифікованих українців і нерідко вороже ставилося до українізації, Міністерство освіти вважало за доцільніше засновувати нові українські університети та гімназії, ніж українізувати російські.

Розвиток культури й освіти національних меншин здійснювався як зусиллями держави, так і громадськими організаціями відповідних общин. Зокрема, завдяки співпраці державних інституцій та єврейського культурно-просвітницького товариства «Культурна ліга» [1, ф. 707, оп. 86, спр. 362, арк. 4] наприкінці 1918 р. в Україні діяло бл. 2,8 тис. єврейських початкових шкіл і 700 класів в українських або російських школах, десятки технічних училищ, 5 учительських семінарій, низка гімназій [17, с. 202]. Із метою розвитку й поширення єврейської культури в травні було закладено Київський єврейський народний університет, де навчалося 300 студентів. (Подібний заклад діяв і в Одесі) Його метою було «поширення наукових знань серед тих елементів єврейського населення, які або зовсім не отримали систематичної освіти, або бажали поповнити свої знання...» [28].

Активною була діяльність і польських культурно-освітніх організацій, насамперед таких, як «Мати польська» та «Польське товариство з питань середньої школи». Їхня співпраця з державними органами,

зокрема з Міністерством освіти та його польським департаментом [2, ф. 2201, оп. 1, спр. 296, арк. 1–29], дала непогані результати. На початок 1918–1919 н. р. на теренах Української Держави діяло 998 польських початкових шкіл, у яких навчалося 62 810 учнів і працювало 1276 учителів, та 39 середніх шкіл із 7398 учнями й 441 учителем. У Києві функціонував Вищий університетський колегіум. У деяких містах було створено польські народні доми, діяли 2 польські театри [14, с. 129–130] тощо.

Дбати про розвиток освіти, науки, культури національних меншин мали і загальнодержавні інституції. Наприклад, у першому Статуті Української Академії наук, відкритої 24 листопада 1918 р., було передбачено вакансії для академіків, котрі б займалися розробкою проблем національно-культурного життя національних меншин, безпосередньо пов'язаних із Україною. Аналогічним чином здійснювали свою діяльність Національна бібліотека та Центральний комітет охорони пам'яток старовини і мистецтва України, під опікою якого перебували польське й єврейське національні товариства охорони пам'яток [27, с. 89].

Підсумовуючи, слід зазначити, що національна політика Гетьманату, незважаючи на її деяку невизначеність, була поміркованою і, за великим рахунком, не призводила до міжетнічних конфліктів. Скасовуючи Закон про національно-персональну автономію та національні міністерства у великоруських, єврейських і польських справах, гетьман П. Скоропадський і його уряд керувалися територіально-державницьким принципом, згідно з яким усі громадяни держави є рівноправними, незалежно від їх національності й віри. При цьому підтримка, в т. ч. фінансова, національно-культурного відродження малих народів тривала і далі. Помилкою Гетьманату, яка викликала незадоволення як серед представників багатьох національних громад, так і з боку українського суспільства, було забезпечення певних преференцій німецькій і російській меншинам та, особливо, потурання великоросійським шовіністичним колам.

Джерела та література:

1. Центральний державний історичний архів України у м. Києві;
2. Центральний державний архів вищих органів державної влади і управління України;
3. Державний вісник. – 1918. – 16 травня, 11 липня;
4. Боровик А. М. Політика українських урядів щодо формування системи навчальних закладів національних меншин за часів виборювання державності (1917–1920 рр.) / А. М. Боровик // Сіверянський літопис. Всеукраїнський науковий журнал. – 2009. – № 4. – С. 39–46;
5. Верстюк В. Ф. Гетьманська держава 1918 р. в контексті Української революції / В. Ф. Верстюк // Український історик. – 1999. – № 2/4 – С. 14–29;
6. Волков С. Трагедия русского офицерства [Електронний ресурс] / С. Волков. – Москва, 2002. – 512 с. – Режим доступу: <http://www.samisdar.ru/5/55/553-ogl.htm>;
7. Гольдельман С. І. Жидівська національна

автономія в Україні 1917–1920 / С. І. Гольдельман. – Мюнхен – Париж – Єрусалим, 1967. – 138 с.; **8.** Горбань Т. Німецькі колонії Півдня України в добу національно-демократичної революції / Т. Горбань // Наукові записки / Збірник. – К.: ІПіЕНД, 2000. – Сер. «Політологія і етнологія»; Вип. 14. – С. 91–116; **9.** Горшков В. П., Гусев В. І. Місцеве самоврядування євреїв в Україні: важкі кроки становлення [січень 1918 – березень 1919 рр.] / В. П. Горшков, В. І. Гусев // Єврейське населення Півдня України: Тези до наук. конф., м. Запоріжжя, 27–28 жовт. 1994. – Запоріжжя, 1995. – С. 50–53; **10.** Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX–XX століття: Навч. посібник / Я. Грицак. – К.: Генеза, 1996. – 360 с.; **11.** Гусев В. Бунд, Комфарбанд, Евсекция КП(б)У: страницы политической биографии. 1917–1921 гг. [Електронний ресурс] / В. Гусев. – Режим доступу: <http://www.jewish-heritage.org/prep5.htm>; **12.** Гусев В. Закон Центральної Ради «Про персонально-національну автономію»: передумови, історія прийняття та наслідки / В. Гусев // Наукові записки / Збірник. – К.: ІПіЕНД, 1999. – Сер. «Політологія і етнологія»; Вип. 8. – С. 72–79; **13.** Дорошенко Д. Історія України, 1917–1923 рр. В 2-х т. Т. 2. Українська Гетьманська Держава 1918 року / Д. Дорошенко. – К.: Темпора, 2002. – 351 с.; **14.** Калакура О. Я. Поляки в етнополітичних процесах на землях України у XX столітті / О. Я. Калакура. – К.: Знання України, 2007. – 508 с.; **15.** Конституційні акти України 1917–1920. Невідомі конституції України. – К.: Філософська і соціологічна думка, 1992. – 272 с.; **16.** Копиленко О., Копиленко М. Держава і право України. 1917–1920: Навч. посібник / О. Копиленко, М. Копиленко. – К.: Либідь, 1997. – 208 с.; **17.** Кузьменко А. Деякі сторінки розвитку освіти національних меншин України (1917–1920) / А. Кузьменко // Українознавство. – 2008. – № 4. – С. 201–203; **18.** Лейхтенбергский Г. Н. Воспоминания обь «Украине». 1917–1918 / Герцогъ Г. Н. Лейхтенбергский. – Берлин, 1921. – 51 с.; **19.** Лукомский А. С. Противосоветские организации на Украине и начало гетманства / А. С. Лукомский // Революция на Украине по мемуарам белых / Сост. С. А. Алексеев. Под ред. Н. Н. Попова. – Репринтное воспроизведение издания 1930 г. – К.: Политиздат Украины, 1990. – С. 196–211; **20.** Національні меншини України у XX столітті: політико-правовий аспект / М. Панчук, В. Войналович, О. Галенко та ін.; Редкол. І. Ф. Курас (голов. ред.) та ін.; НАН України. Ін-т політ. і етнонац. досліджень. – К., 2000. – 357 с.; **21.** Папакін Г. В. Павло Скоропадський: патріот, державотворець, людина. Історико-архівні нариси / Г. В. Папакін. – К., 2003. – 282 с.; **22.** Погребинська І. Погроми в Польщі, Галичині та українське єврейство / І. Погребинська // **УДК: 902(477)(092)Борковський**

НАУКОВА ТА ГРОМАДСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ІВАНА БОРКОВСЬКОГО

У статті висвітлюється життєвий шлях, суспільно-політична та наукова діяльність видатного чеського вченого, українського походження Івана Бор-

Наукові записки / Збірник. – К.: ІПіЕНД, 2000. – Сер. «Політологія і етнологія»; Вип. 10. – С. 167–179; **23.** Портнов А. Українська держава Павла Скоропадського (1918) і Західноукраїнська Народна Республіка (Л. Цегельський) – практика і теорія консерватизму в українському державному будівництві [Електронний ресурс] / А. Портнов. – Режим доступу: http://www.ukrterra.com.ua/developments/history/modern/portnov_ukrderg.htm; **24.** Рафальський О. О. Національні меншини України у XX столітті: Історіографічний нарис / О. О. Рафальський / НАН України. Ін-т політ. і етнонац. досліджень. – К.: Поліс, 2000. – 447 с.; **25.** Рябошапка Л. Правове становище національних меншин в Україні (1917–2000): Монографія / Л. Рябошапка. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2001. – 484 с.; **26.** Скоропадський П. Спогади: кінець 1917 – грудень 1918 року / П. Скоропадський. – Київ–Філадельфія, 1995. – 495 с.; **27.** Ставицька Н. Державна національно-культурна політика серед національних меншин в добу Української революції / Н. Ставицька // Наукові записки / Збірник. – К.: ІПіЕНД, 1999. – Сер. «Політологія і етнологія»; Вип. 9. – С. 86–90; **28.** Хитерер В. Еврейское образование в Украинской Народной Республике (1917–1920 гг.) [Електронний ресурс] / В. Хитерер // Вестник Еврейского университета. – 1996. – № 3. – С. 147–162. – Режим доступу: <http://www.jewish-heritage.org/ve13a8r.htm>; **29.** Хитра А. Державно-правові погляди Павла Скоропадського. Автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук [Електронний ресурс] / А. Хитра / Львівський національний університет ім. І. Франка. – Львів, 2003. – Режим доступу: <http://disser.com.ua/contents/17379.html>; **30.** Христюк П. Замітки і матеріали до історії української революції 1917–1920 рр. / П. Христюк. – Т. 3. – Відень, 1921. – 160 с.

Mykola Lazarovych

The Rights of National Minorities in Hetman Pavlo Skoropadskyi Ukrainian State

The article highlights basic tendencies of hetman's P. Skoropadskyi policy and his government in relation to national minorities. The author determines and discusses the reasons of abolishing the Law on the national personal autonomy and also the cancelation of national ministries in Russian, Jewish and Polish affairs. The author also shows that Hetman administration created the most favourable conditions for development of Russian and German minorities in the Ukrainian State. Significant attention was given to cultural and enlightenment activities of national minorities.

Key words: national minorities, national-personal autonomy, Hetmanat, rights, interethnic attitudes, the cultural and educational policy.

© **Ярослав Левкун**
(м. Городенка)

ковського (1897–1976 рр.), першовідкривача «празької культури», визнаного у світі наукового авторитета в галузі слов'янської археології. Уперше на основі